

Fimmtudaginn 23. mars 1995.

Nr. 292/1993.

Hrefna Víglundsóttir

(Kristján Stefánsson hrl.)

gegn

Unnsteini Jóhannssyni

(Valgeir Kristinsson hrl.)

og gagnsök

Samningur. Kaupverð.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason og Gunnlaugur Claessen og Ingibjörg Benediktsdóttir héraðsdómari.

Aðaláfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 20. júlí 1993. Hann krefst aðallega sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda, en til vara, að kröfur sínar verði stórlega lækkaðar. Þá krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi skaut málinu til réttarins með stefnu 19. október 1993. Kröfur hans eru þær aðallega, að aðaláfrýjanda verði gert að greiða sér 800.000 krónur með vöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 15. júlí 1991 til greiðsludags, en til vara, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur. Þá krefst hann staðfestingar á málskostnaðarákvæði hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný skjöl hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

I.

Málavöxtum er lýst í hinum áfrýjaða dómi. Þar kemur fram, að 19. júní 1991 gerðu aðilar málsins samkomulag sín á milli um kaup aðaláfrýjanda á hlut gagnáfrýjanda í fyrirtæki þeirra, Vélaleigunni Álfatúni 18, Kópavogi. Er óumdeilt, að gagnáfrýjandi hafi átt helming fyrirtækisins, sem var óskráð sameignarfélag. Í héraðsdómi er greint frá skriflegum samningi þeirra um kaupin. Texti þessa samnings er mjög knappur, og ber aðilum ekki saman um, hvað lagt var til grundvallar ákvörðun kaupverðs á eignarhluta gagnáfrýjanda.

Í upphafi samningsins segir, að „Hrefna yfirtekur allar skuldir á nafni Vélaleigunnar“. Í beinu framhaldi þess kemur upptalning skulda við einstaka kröfuhafa í 16 liðum, og síðan eru enn taldir upp

þrír liðir, sem ýmist feli í sér eign eða skuld. Samtala skulda er tilgreind þar fyrir neðan sem „Ca. kr. 5.895.268“. Í þessari upptalningu skulda er lægsta einstök skuld 30.000 krónur, en hin hæsta 1.600.000 krónur. Í niðurlagi samkomulagsins segir síðan, að auk yfirtekinna skulda afhendi aðaláfrýjandi gagnáfrýjanda skuldabréf, að fjárhæð 800.000 krónur, „sem Hilmar Viktorsson útbýr, og skal það afhendast 15. júlí 1991, þegar Hrefna hefur samið við velflesta lánardrottna um skuldbreytingar“.

Fyrir dómi hefur komið fram, að ágreiningslaust er með aðilum, að tveir skuldaliðir hafi fallið út og einn liður að auki breyst þannig, að niðurstöðutalan á hinum tilgreindu skuldaliðum í samkomulaginu lækki um 385.536 krónur og eigi að vera 5.509.732 krónur.

Aðaláfrýjandi heldur fram, að skuldaupptalning í samkomulaginu hafi átt að vera tæmandi. Heildarfjárhæð hinna yfirteknu skulda hafi síðan ráðið fjárhæð þeirrar 800.000 króna greiðslu, sem að auki skyldi koma í hlut seljanda. Kæmu fram eftir þetta frekari skuldir, hefði skuldabréfið átt að lækka til samræmis við það, en hækka að sama skapi, reyndust heildarskuldir lægri en gert væri ráð fyrir í samningnum. Frestinn fram til 15. júlí skyldi nýta til að kanna stöðuna og semja við lánardrottna. Hafi það verið ástæða þess, að skuldabréfið skyldi ekki afhent fyrr en að nokkrum tíma liðnum. Hefur aðaláfrýjandi jafnframt borið, að fjárhæðir hafi staðist, að því er varðar fjárhæðir þeirra skulda, er tilgreindar voru.

Gagnáfrýjandi hefur skýrt svo frá, að við ákvörðun um 800.000 króna greiðslu til sín hafi verið tekið mið af því, að hann hafi ekki fengið greidd laun frá fyrirtækinu um nokkurt skeið. Má ráða af framburði hans, að það væri honum óviðkomandi, þótt frekari skuldir kæmu fram síðar, og myndi það engu breyta um greiðsluskyldu aðaláfrýjanda. Þessum staðhæfingum hefur aðaláfrýjandi mótmælt, og eru þær ekki studdar neinum gögnum.

Svo sem samningur aðila er úr garði gerður, verður lagt til grundvallar dómi, að fjárhæð yfirtekinna skulda, er hvíldu á fyrirtækinu, sem við samningsgerð var talin vera „Ca. kr. 5.895.268“, hafi ráðið þeirri fjárhæð, sem skyldi falla til gagnáfrýjanda sem söluverð til hans. Enn fremur verður við það miðað, að frestur til 15. júlí 1991 hafi verið ætlaður til uppgjörs og leiðréttinga að þessu leyti. Sú niðurstaða fær jafnframt stoð í framburði vitnisins Hilmars Viktors-

sonar viðskiptafræðings, sem færði samninginn í letur að ósk beggja aðila. Fyrir dómi hefur Hilmar lýst sama skilningi á samkomulaginu og aðaláfrýjandi.

II.

Í héraðsdómi er því lýst, að eftir gerð samkomulagsins hafi komið í ljós skuld Vélaleigunnar við Kópavogsbæ, að fjárhæð 1.525.413 krónur, vegna ofgreiðslu til fyrirtækisins. Þar er enn fremur greint frá ástæðum fyrir þessari ofgreiðslu, sem varð á tímabilinu frá síðari hluta árs 1989 til 2. september 1991. Er ómótmælt, að gagnáfrýjandi hafi séð um þær mælingar og magntölur, sem gefnar voru upp við Kópavogsbæ fyrir jarðýtuvinnu Vélaleigunnar fram til 19. júní 1991 og lágu að baki greiðslum kaupstaðarins. Á öllu tímabilinu var alls um 33 greiðslur að ræða, samtals að fjárhæð 10.230.213 krónur. Fjórar hinar síðustu urðu eftir eigendaskiptin, þar af ein fyrir verk, sem að hluta til var unnið fyrir 19. júní 1991. Greiðslur eftir söluna námu samtals 1.490.912 krónum, og hefur hinni síðastnefndu þá verið skipt hlutfallslega eftir eignarhaldstíma.

Vitnið Hilmar Viktorsson hefur borið, að við söluna hafi gagnáfrýjandi fullyrt, að ekki kæmu fram bakreikningar frá Kópavogsbæ. Af þeirri ástæðu hafi ekki verið nefnd hugsanleg skuld við þennan aðila í samkomulaginu.

Aðaláfrýjandi hefur lýst því, að reynt hafi verið án árangurs að semja um lækkun eða niðurfellingu skuldarinnar við Kópavogsbæ. Fyrir Hæstarétt hefur aðaláfrýjandi lagt gögn, sem staðfesta, að hann hafi verið búinn að greiða skuldina að fullu þegar 18. maí 1993. Ekki hefur verið skýrt, hvers vegna þau gögn hafa ekki verið lögð fyrir héraðsdóm.

Samkvæmt því, sem greinir að framan í kafla I, ber að taka skuld þessa með í uppgjöri á kaupum aðaláfrýjanda á helmingshlut gagnáfrýjanda í fyrirtækinu. Verður þá lagt til grundvallar, að ofgreiðsla hafi orðið hlutfallslega jafnmikil fyrir og eftir eigendaskiptin 19. júní 1991 fram til 2. september 1991. Samkvæmt því telst fyrirtækið hafa staðið í 1.303.105 króna skuld við Kópavogsbæ við eigendaskiptin.

III.

Fyrir Hæstarétti hefur aðaláfrýjandi haldið fram til stuðnings kröfum sínum, að greiðslur opinberra gjalda hafi átt að koma inn í

samkomulag aðila. Tilgreinir hann sérstaklega aðstöðugjald og tryggingagjald vegna reksturs fyrirtækisins á árinu 1991. Einnig af þeirri ástæðu beri að fella niður eða lækka eftirstöðvagreiðslu til gagnáfrýjanda.

Þessar kröfur eru engum gögnum studdar, og verður þeim hafnað þegar af þeirri ástæðu.

IV.

Niðurstaða málsins verður samkvæmt framangreindu sú, að við uppgjör til gagnáfrýjanda ber að hækka greiðslu til hans um helming þeirra 385.536 króna, sem skuldir fyrirtækisins voru oftaldar í samkomulaginu, en lækka hana um helming þeirrar 1.303.105 króna skuldar, sem það stóð í við Kópavogsbæ 19. júní 1991.

Samkvæmt því skal aðaláfrýjandi greiða gagnáfrýjanda 341.216 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 15. júlí 1991 til greiðsludags. Eftir atvikum þykir rétt, að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu.

D ó m s o r ð:

Aðaláfrýjandi, Hrefna Víglundsdóttir, greiði gagnáfrýjanda, Unnsteini Jóhannssyni, 341.216 krónur með vöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 15. júlí 1991 til greiðsludags. Málskostnaður fellur niður.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 1. júní 1993.

Málið höfðaði Ásgeir Jónsson hdl. f. h. stefnanda, Unnsteins Jóhannssonar, kt. 120147-3239, Hafnargötu 30, Vogum, Vatnsleysustrandarhreppi, með stefnu, birtri 19. janúar 1991. Stefnt var Hrefnu Víglundsdóttur, kt. 070547-6279, Álfatúni 18, Kópavogi.

Málið var þingfest 11. febrúar sl., úthlutað til dómara 1. apríl og tekið til dóms að loknum munnlegum málflutningi 19. maí sl.

Stefnandi krefst þess, að stefnda verði dæmd til að greiða sér 800.000 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 15. júlí 1991 til greiðsludags.

Hann krefst og málskostnaðar að skaðlausu [...].

Stefnda krefst þess aðallega, að hún verði sýknuð af öllum kröfum stefnanda.

Til vara krefst hún þess, að stefnukröfur verði lækkaðar verulega.

Pá krefst hún þess, að sér verði í báðum tilvikum dæmdur málskostnaður samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Málsatvik.

Stefnandi og eiginmaður stefndu, Hjörtur Hjartarson, ráku saman fyrirtækið Vélaleiguna frá því um 1980. Hjörtur dó í september 1989, og frá þeim tíma ráku stefnandi og stefnda fyrirtækið saman.

Meginverkefni Vélaleigunnar í mörg ár virðist hafa verið eftir samningi við Kópavogsskaupstað að jafna út með jarðýtu jarðefni, sem bárust á tipp í Leirdal. Greiddi kaupstaðurinn fyrir þetta skv. því magni, sem Vélaleigan gaf upp, en greiðslurnar voru réttar af eftir á, þegar bærinn hafði látið mæla efnismagnið á tippnum. Slík mæling var gerð 6. desember 1989, en síðan ekki aftur fyrr en 13. ágúst 1991.

Hinn 19. júní 1991 gerðu aðilar með sér skriflegt samkomulag. Þar segir í upphafi meginmáls:

„Undirrituð, Hrefna Víglandsdóttir og Unnsteinn Jóhannsson, ger[a] með sér svofelldan samning vegna slita á Vélaleigunni Álfatúni 18, Kópavogi. Hrefna yfirtekur allar skuldir á nafni Vélaleigunnar.“

Síðan eru í samkomulaginu taldar upp í 16 liðum skuldir við ýmsa láanardrottna, að fjárhæð samtals 5.795.268 kr. Aðilar eru sammála um, að fyrir mistök sé þar einum lið ofaukið, að fjárhæð 385.535 kr., og eigi samtalan að lækka um þá tölu. Næst á eftir 16 liða upptalningunni er þetta skráð:

„VSK-inneign	kr.	100.000
Óreikningsfærð vinna	-	200.000
Ýmislegt	-	200.000
Ca.	-	5.895.268.“

Samkvæmt leiðréttingunni hér að framan ætti niðurstöðutalan að vera 5.509.732 kr.

Meginmáli samkomulagsins lýkur svo:

„Auk yfirtekinna skulda afhendir Hrefna Unnsteini skuldabréf, að upphæð 800.000 kr., með fasteignaveði eða sjálfskuldarábyrgð, sem Hilmar Viktorsson útbýr, og skal það afhendast 15. júlí 1991, þegar Hrefna hefur samið við velflesta lána[r]drottna um skuldbreytingar.“

Undir þetta rituðu aðilar nöfn sín, en Lilja Kristensen, eiginkona stefnanda, vottaði rétta dagsetningu og fjárræði aðila. Hilmar Viktorsson viðskiptafræðingur samdi skjalið.

Sama dag og skjal þetta var undirritað var gengið frá tveimur tilkynningum til Firmaskrár Kópavogs. Í annarri tilkynnir stefnandi, að hann hafi selt stefndu eignarhluta sinn í Vélaleigunni og skuldbindingar hennar séu sér óviðkomandi frá og með þeim degi. Í hinni tilkynnir stefnda, að hún hafi

keypt eignarhluta stefnanda í Vélaleigunni og reki hana í eigin nafni með ótakmarkaðri ábyrgð frá 19. júní 1991. Frá og með þeim degi sé stefnanda óheimilt að stofna til skuldbindinga í nafni Vélaleigunnar.

Aðilum ber ekki saman um, hvað til þess varð, að þau slitu félagi um eign og rekstur Vélaleigunnar. Stefnandi segir það hafa verið af persónulegum sökum, um erfið tilfinningamál hafi verið að ræða. Því neitar stefnda. Af hennar hálfu kom fram, að slitin hefðu orðið vegna mikilla skulda Vélaleigunnar.

Stefnda gaf ekki út skuldabréfið, sem samkomulag aðila kveður á um. Eftir því sem næst verður komist skv. skýrslu stefndu fyrir dóminum og framburði vtnisins Hilmars Viktorssonar viðskiptafræðings, mun stefnandi hafa gengið eftir greiðslunni síðla sumars 1991, í júlí eða ágúst. Stefnda neitaði þá að gefa bréfið út. Um ástæðu þess greinir aðila mjög á. Stefnandi bar í skýrslu sinni hér fyrir dómi, að stefnda hefði neitað útgáfu bréfsins, vegna þess að sonur hennar, Hjörtur, hefði verið sjálfskuldarábyrgðarmaður á skuldabréfi, sem hann (stefnandi) var útgefandi að. Bréf þetta hefði lent í vanskilum. Þessu neitar stefnda. Hún heldur því fram, að fjárhæðin 800.000 kr. hafi ekki átt að vera endanleg, hefði átt að lækka eða hækka við endanlegt uppgjör, sem samkomulagið hafi ekki verið. Hún segir, að gert hafi verið ráð fyrir, að bakreikningar gætu komið á Vélaleiguna. Þegar samkomulagið var gert, hafi hún vitað, að Kópavogsbær hafi verið að láta mæla tippinn í Leirdal. Bakreikningur hafi síðan komið frá Kópavogsbæ upp á meira en eina og hálfa milljón króna. Þann reikning hafi stefnandi átt að greiða ekki síður en hún. Þess vegna hafi hún ekki gefið út skuldabréfið.

Hinn 19. maí 1992 sendir lögmaður stefnanda stefndu innheimtubréf, þar sem hún er krafin um höfuðstól skuldabréfsins ásamt vanskilavöxtum og innheimtukostnaði. Með innheimtubréfi þessu fylgdi annað bréf lögmannsins, þar sem segir m. a.: „Umbj. m. vill þó gefa yður kost á að semja um málið, t. d. með því, að þér gefið út veðskuldabréf, sem umbj. m. gæti sætt sig við.“

Bréfi þessu svaraði Hilmar Viktorsson viðskiptafræðingur f. h. stefndu með bréfi, dags. 28. maí 1992. Í því bréfi segir m. a.:

„Að beiðni Hrefnu svarar undirritaður innheimtubréfi yðar. Á árinu 1991 var samstarfi þeirra slitið vegna mikilla skulda. Hrefna tók að sér ákveðnar skuldir, og voru skuldirnar langt umfram gangverð á jarðýtum þeim, er Unnsteinn og Hrefna áttu.“

Í uppgjöri þeirra í millum var gengið út frá því, að magntölur frá tipp við Le[i]rdal væru réttar. Hins vegar kom í ljós, að á tímabilinu 3/12 1989 til og með 2. sept. 1991, að innheimtar magntölur voru of háar.

Hrefna varð síðan að endurgreiða Kópavogsbæ samtals 1.525.413 kr. Af þeirri upphæð ber Unnsteini að greiða 50%. Miðað við ofgreiðsluna á Unnsteinn engi kröfu á hendur Hrefnu.

Þrátt fyrir það að Unnsteinn eigi enga kröfu á hendur Hrefnu, vill undirritaður, að þau komist að samkomulagi um hluta af upphæðinni. Þetta er nefnt hér án nokkurrar viðurkenningar, f. h. Hrefnu.“

Lagt hefur verið fram bréf nefnds Hilmars til lögmanns stefndu, dags. 10. apríl sl. Þar segir:

„Á grundvelli samkomulags frá 19. júní 1991 skal eftirfarandi áréttað til viðbótar:

1. Rekstrartap vegna jarðýtureksturs var 2.953.304 kr. á árinu 1991.

2. Eftirfarandi kostnaðarliðir hefðu átt að koma inn í samkomulagið:

Aðstöðugjald vegna 1991	kr.	69.883
-------------------------	-----	--------

1,3% af 5.375.629 kr.

Tryggingargjald vegna 1991	-	75.600
----------------------------	---	--------

6% af 1.260.000 kr.

Vextir	-	903.183
--------------	---	---------

Samtals	kr.	1.048.666
---------------	-----	-----------

Hlutur Unnsteins hefði átt að vera 524.333 kr., 50%.

Á grundvelli ofangreinds, sem byggt er á skattframtali Hrefnu, er kaupverðið

kr.	5.895.268	(skv. samkl.)
-----	-----------	---------------

Viðbót	-	1.048.666
--------------	---	-----------

Samtals	kr.	6.943.934.“
---------------	-----	-------------

Lagt hefur verið fram sem dskj. „Uppgjör á tipp í Le[i]rdal fyrir 1990–1991 Uppgj. frá 3/12 89“. Það er undirritað af Stefáni L. Stefánssyni vegna Tæknideildar Kópavogs. Skv. því hefur Kópavogskaupstaður greitt Véla-leigunni á tímabilinu 16. janúar 1990 til 2. september 1991 samtals 10.230.213 kr. með 33 greiðslum. Greiðslur þessar eru fyrir verk unnin á tímabilinu 6. desember 1989 til 2. september 1991. Þrjár síðustu greiðslurnar eru fyrir verk unnið frá 16. júlí 1991 til 2. september s. á., þ. e., eftir að samkomulag aðila um kaup og sölu á eignarhlut stefnanda var gert, samtals að fjárhæð 1.355.016 kr. Fjórða síðasta greiðslan er fyrir verk unnið á tímabilinu 16. maí til 3. júlí 1991. Heildargreiðslan, 10.230.213 kr., miðaðist við efnismagnið 262.313 rúmmetra. Samkvæmt mælingu efnis 13. ágúst 1991 var efnismagnið hins vegar 186.000 rúmmetrar. Sú tala var margfölduð með 1,2, sem þýðir, að gert hefur verið ráð fyrir, að egnið rýrnaði um 16,66%. Skv. þessu var

greitt fyrir 39.113 rúmmetra meira efni en mæling og útreikningur af hálfu kaupstaðarins sýndu, og Kópavogskaupstaður hafði skv. þessu ofgreitt Vélaleigunni 2. september 1991 1.525.413 kr.

Stefnda bar í skýrslu sinni, að hún hefði með hjálp Hilmars Viktorssonar viðskiptafræðings reynt að fá endurkröfu Kópavogskaupstaðar lækkaða, en það hefði ekki tekist.

Lagt hefur verið fram sem dskj. bréf stefnanda til stefndu, dags. 21. nóvember 1991. Bréfið skrifaði Hilmar Viktorsson. Bar hann sem vitni, að hann hefði skrifað bréfið að beiðni stefnanda og „eftir hans forskrift“. „Við skrifuðum bréfið í samráði,“ sagði stefnandi í skýrslu sinni. Í bréfi þessu eru færð ýmis rök fyrir því, að mælingin 13. ágúst 1991 sýni of lága útkomu. Rýnnunin á efni sé til muna meiri en gert sé ráð fyrir skv. uppgjöri Kópavogsbæjar, á bilinu 33–43%. Telur stefnandi í bréfi þessu, að mismunartalan 39.113 rúmmetrar sé allt of há. Skv. hans útreikningi ætti hún að vera 5.165 rúmmetrar. Hér fyrir dómi var stefnda spurð, hvort einhverjum forsvarsmanni Kópavogskaupstaðar hefði verið sýnt þetta bréf. „Það tel ég vera,“ var svarið. Ekkert annað liggur fyrir um það, með hvaða hætti eða með hvaða rökum stefnda reyndi að fá endurkröfuna lækkaða. Ekki átti stefnandi neinn annan hlut að þeim þætti málsins en þann að segja fyrir um efni umrædds bréfs.

Málsástæður og lagarök.

Stefnandi reisir kröfu sína á samkomulagi aðila frá 19. júní 1991. Stefnda hafi ekki staðið við gefið loforð um útgáfu skuldabréfs, að fjárhæð 800.000 kr. Þegar stefnandi hafi krafist efnda á loforðinu, hafi stefnda með aðstoð Hilmars Viktorssonar viðskiptafræðings hafnað kröfum hans með vísan til atriða, sem séu honum óviðkomandi. Þannig hafi stefnda talið, að stefnandi ætti að taka þátt í endurbótum á jarðýtum í eigu Vélaleigunnar, eftir að gengið var frá framangreindu samkomulagi, auk þess sem vísað sé til uppgjors Vélaleigunnar og Kópavogskaupstaðar vegna framkvæmda í Leirdal. Stefndi telur, að þetta uppgjörsmál sé sér óviðkomandi, enda hafi niðurstaða í því algjörlega verið háð samkomulagi milli Kópavogskaupstaðar og Vélaleigunnar, án þess að stefnandi kæmi þar nokkuð nærri, enda búinn að selja sinn eignarhlut í fyrirtækinu.

Stefnandi segir, að enginn fyrirvari sé í samkomulaginu frá 19. júní 1991, sem lúti að uppgjörsmáli Vélaleigunnar við Kópavogskaupstað. Stefndi hafi gefið álit sitt á kröfum Kópavogskaupstaðar í bréfinu, sem hann ritaði stefndu 21. nóv. 1991. Það bréf hafi hann ritað, þar sem hann hafi talið uppgjörsmálið sér óviðkomandi og viljað benda stefndu á, með hvaða rökum hún gæti hafnað kröfu kaupstaðarins.

Innheimtubréf lögmanns stefnanda frá 19. maí 1992 hafi ekki borið árangur. Í svarbréfi Hilmars Viktorssonar frá 28. sama mán. hafi verið vísað til atriða, sem séu óviðkomandi skuld stefndu við stefnanda.

Um lagarök segir svo í stefnu:

„Kröfur stefnanda eru studdar við meginreglur samningaréttar og kröfu-réttar um skuldbindingargildi loforða, vanefndir og vanefndaúrræði, sbr. þær meginreglur, sem koma fram í lögum nr. 39/1922 um lausafjárkaup, einkum 28. gr. þeirra laga. Þá er málshöfðunin reist á samkomulagi eða samningi aðila um sölu á eignarhlut stefnanda í fyrirtækinu Vélaleigunni Álfatúni 18, Kópavogi, þar sem stefnda lofar að greiða stefnanda með skuldabréfi, að fjárhæð 800.000 kr., 15. júlí 1991, sbr. ofangreint.

Kröfur um dráttarvexti og vaxtavexti styður stefnandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987.

Kröfur um málskostnað og dráttarvexti af honum styður stefnandi við 129. gr. og 1. tl. 130. gr. laga nr. 91/1991.

Krafa um virðisaukaskatt af málflutningsþóknun er reist á lögum nr. 50/1988, þar sem lögmonnum er gert skylt að innheimta þann skatt af þjónustu sinni. Stefnandi er ekki virðisaukaskattsskyldur, og er honum því nauðsyn að fá dóm fyrir skattinum úr hendi stefnda [svo].“

Í greinargerð stefndu segir, að „samkvæmt samkomulaginu [frá 19. júní 1991] hafi stefnda átt að yfirtaka allar skuldir fyrirtækisins, sem hafi verið nákvæmlega upp taldar. Einnig hafi stefnda átt að afhenda stefnanda skuldabréf, að fjárhæð 800.000 kr., þegar ljóst væri orðið, að náðst hefði að semja við velflesta lánardrottna um skuldbreytingar. Skuldabréfið hefði því átt að vera til greiðslu á eignarhlut stefnanda, þegar búið væri að taka tillit til skulda. Í ljós hefði komið, að um meiri skuldir hefði verið að ræða en stefnda gat gert ráð fyrir við samningsgerðina. Þyngst hefði vegið skuld við Kópavogsbæ vegna ofgreiðslu á framkvæmdum fyrir Kópavogsbæ í Leirdal. Sú skuld hefði numið 1.525.413 kr. Af þeirri skuld hefði stefnandi átt að greiða helming, 762.706,50 kr. Í ljós hefði einnig komið, að eignir, sem lagðar voru til grundvallar við samkomulagsgerðina, hafi verið stórlega ofmetnar.

Útgáfa skuldabréfs af hálfu stefndu hafi verið skilyrðum bundin, fyrst og fremst þeim, að skuldir næmu ekki hærri tölu en gert var ráð fyrir við samningsgerðina og að skuldbreytingar næðust við kröfuhafa. Þessum skilyrðum hafi verið ófullnægt [svo], og því sé stefndu óskylt að láta af hendi við stefnanda skuldabréf eða greiðslu í þess stað. Stefnda telur sig eiga gagnkröfu á hendur stefnanda vegna ofgreiðslu til Kópavogsbæjar [svo], sem hún hafi heimild til að skuldajafna gegn kröfu hans.“

Um lagarök kveðst stefnda vísa til almennra reglna kröfu- og samningaréttar. Um skuldajöfnunarkröfu er vísað til 28. gr. laga nr. 91/1991, og um málskostnaðarkröfu vísar hún til 129. gr. laga nr. 91/1991.

Skýrslur fyrir dómi gáfu aðilar báðir og sem vitni Hilmar Viktorsson viðskiptafræðingur.

Í skýrslu stefnanda kom fram, að Vélaleigan hefði átt tvær jarðýtur, þegar hann gekk út úr fyrirtækinu með samkomulaginu 19. júní 1991. Önnur hefði verið svokölluð Caterpillar D4, en hin D6. Veturinn 1990–1991 hefði D6-vélin verið endurnýjuð mjög mikið, að níu tíundu hlutum, að hann taldi. Hin vélin hefði verið biluð. Hann sagði, að sig minnti, að viðgerða vélin hefði verið metin á þrjár milljónir króna, en hin á 800.000 kr.

Stefnandi var spurður, hvernig fjárhæðartalan 800.000 hefði verið fundin. Hann svaraði, að fyrirtækið hefði verið metið, eignir, nafnið og viðskiptavild, þegar búið hefði verið að taka niður útistandandi skuldir. Þannig hefði Hilmar fundið þessa tölu, sem segði kannski ekki allt. Hann væri að fara fram á að fá einhver laun. Hann hefði haft hverfandi laun út úr þessu fyrirtæki.

Í skýrslu stefndu kom fram, að þær skuldafjárhæðir, sem skráðar voru í samkomulagið 19. júní 1991, hefðu staðist, hvorki hækkað né lækkað. Hún hefði tekið stórt lán og borgað þær skuldir, velflestar. Hún kvaðst ekki geta bent á neina lánardrottna, sem tilteknir hefðu verið í samkomulaginu, sem hún hefði ekki verið búin að semja við 15. júlí 1991. Hún hefði hins vegar ekki verið búin að semja við Kópavogskaupstað. Hún kvaðst telja, að hún hefði vitað um þá kröfu seinni partinn í ágúst.

Stefnda sagði, að stefnandi hefði ekki átt laun inni hjá fyrirtækinu.

Vitnið Hilmar Viktorsson viðskiptafræðingur rekur starfsstöð í eigin nafni á Suðurlandsbraut 20, Reykjavík. Hann annast bókhald, eignaumsýslu, framtalsgerð, rekstrarráðgjöf o. fl. Hann kvaðst hafa unnið fyrir aðila málsins í mörg ár við endurskoðun o. fl.

Vitnið var spurt, hvort það teldi, að fjárhæðirnar í samkomulaginu hefðu reynst réttar. Það kvað svo vera. Þak hefði verið sett á þessar fjárhæðir. Það, sem lægi á bak við, væri þetta: Heildarskuldir væru þarna 5.895.268 kr. Ef þær reyndust réttar, skyldi Unnsteinn fá 800.000 kr. Ef þær reyndust minni, skyldi Unnsteinn fá að sama skapi meira, en minna, ef skuldirnar reyndust meiri. Vitnið tók fram, að stefnandi hefði ávallt séð um mælingar og magntölur, sem gefnar voru upp við Kópavogskaupstað.

Vitnið var spurt, hvernig talan 800.000 hefði verið fundin. Það svaraði, að sú fjárhæð hefði orðið að samkomulagi miðað við skuldirnar. Talan hefði verið ákveðin milli aðila. Samkomulagið hefði ekki verið endanlegt upp-

gjör aðila. Fresturinn frá 19. júní til 15. júlí hefði verið til að ganga frá endanlegu uppgjöri.

Vitnið kvaðst geta upplýst og studdist þá við skattskýrslu stefndu, að kaupverð á vélum fyrirtækisins, þ. e. framreiknað verðmæti jarðýtnanna, í árslok 1991 hefði verið 3.525.000 kr., en bókfært verð 1.775.000 kr. Ef ýturnar hefðu verið seldar á almennum markaði, taldi vitnið, að fengist hefðu fyrir þær í mesta lagi 2,5 til 3 milljónir króna. Heildar kaupverð taldi vitnið, að hefði verið 6.795.000 kr. Ef reiknað væri með heildarverðinu, 6,7 millj. kr., og söluverði eigna, 2,5 millj. kr., hefði viðskiptavild fyrirtækisins verið 4,2 millj. kr. Heildarvelta árið 1991 hefði verið 5.375.000 kr. Viðskiptavild hefði því verið um 78% af ársveltu. Slíkt væri einsdæmi í fyrirtækjasölu.

Vitninu var bent á, að Kópavogsbær hefði verið að greiða fyrir verk í Leirdal alveg fram í september 1991, og spurt í framhaldi af því, hver ástæðan hefði verið fyrir því, að stefnda hefði ekki afhent skuldabréfið. Vitnið svaraði, að stefnda hefði ekki verið búin að útvega peninga fyrir miðjan júlí. Þá hefðu og ekki allar tölur verið komnar fram.

Vitnið var spurt, hvernig kjör á skuldabréfinu hefðu átt að vera. Það svaraði, að ef þessi tala [800.000] hefði staðist, hefði þetta verið með venjulegum kjörum, verðtryggt miðað við þrjú til fimm ár með meðalvöxtum Seðlabanka Íslands, fyrsti gjalddagi á miðju ári 1992.

Niðurstöður.

Vitnið Hilmar Viktorsson hefur lengi unnið fyrir Vélaleiguna og gerir enn. Hann samdi samkomulag aðila frá 19. júní 1991. Hann svaraði f. h. stefndu innheimtubrési lögmanns stefnanda, og síðar ritaði hann lögmanni stefnanda bréf til stuðnings málstað stefndu. Starfstöðvar vitnisins og lögmanns stefndu eru hlið við hlið í sama húsi, og skv. framburði vitnisins vinna þeir saman í ákveðnum málum, en hafa aðskilinn rekstur. Vegna þessara atriða getur vitnið ekki talist hlutlaust í ágreiningi málsaðila, og verður framburður þess metinn með tilliti til þess.

Stefnda telur sig eiga gagnkröfu á hendur stefnanda, og er svo að skilja af greinargerð hennar, að gagnkrafan nemi 762.706,50 kr., þ. e. helmingi þeirrar fjárhæðar, sem Kópavogsgaupaður taldi sig hafa ofgreitt Vélaleigunni vegna verka í Leirdal á tímabilinu 16. janúar 1990 til 2. september 1991. Við þessa fjárhæð er það að athuga, að þrjár síðustu greiðslur Kópavogsgaupaðar til Vélaleigunnar voru inntar af hendi eftir samkomulag aðila og tilkynningar til firmaskrár, 19. júní 1991, og fyrir verk, sem unnin voru eftir þann tíma, og fjórða síðasta greiðsla er innt af hendi eftir 19. júní og er að hluta til fyrir verk, sem unnin voru eftir þann tíma. Ekkert liggur fyrir um,

hve mikill hluti endurgreiðslukröfunnar er vegna fjögurra síðustu greiðslnanna. Gagnkröfufjárhæðin er því óviss. Við þetta er því að bæta, að ekki liggur fyrir, með hvaða hætti eða með hvaða rökum stefnda hefur reynt að fá endurgreiðslukröfuna lækkaða. Ekki er upplýst, hvernig hún nýtti bréf stefnanda til sín, dags. 21. nóvember 1991. Þá liggur ekkert fyrir í málinu um það, hvort endurkrafan hefur verið greidd, og ef svo er, þá hvernig. Gagnkröfu stefndu ber af þessum sökum að hafna.

Samkomulag aðila frá 19. júní 1991 er ónákvæmt og ófullt. Óútskýrt er, hvers vegna ákveðið var, að fjárhæð skuldabréfsins skyldi vera 800.000 kr. ef það var sammæli aðila, að sú tala skyldi hækka eða lækka eftir því, hver yrði lokaniðurstaða um skuldir. Framburður vitnisins, sem samkomulagið samdi, að sú fjárhæð hafi orðið að samkomulagi miðað við skuldirnar, skýrir ekkert.

Óvíst er, hvernig aðilar hafa metið eignir Vélaleigunnar, þegar samkomulagið var gert. Útskýringar vitnisins Hilmars stangast á við skýrslu stefnanda, og er engin skýr niðurstaða fengin í því efni.

Orðalag samkomulagsins: „... skal það afhendast 15. júlí 1991, þegar Hrefna hefur samið við velflesta lánardrottna um skuldbreytingar,“ er óljóst. Upplýst er af stefndu, að greiðlega hefur henni gengið að ná samkomulagi við þá lánardrottna, sem tilgreindir eru í samkomulaginu. Ekki er skýrt kveðið á um í samkomulaginu, að útgáfa skuldabréfsins ætti að vera háð öðrum skuldum en þeim, sem þar eru tilgreindar, né heldur er neitt á það minnst, að í því felist ekki lokauppgjör. Auðkenndu setningarnar hér að ofan útiloka þetta þó ekki, – ekki heldur það, sem segir á undan skuldaupptalningunni: „Hrefna yfirtekur allar skuldir á nafni vélaleigunnar.“

Stefnda sagði í skýrslu sinni fyrir dóminum, að Kópavogskaupstaður hefði verið að láta mæla tippinn í Leirdal, þegar samkomulagið var gert: „Ég vissi, að krafa Kópavogsbæjar gat komið. Það var verið að mæla þetta á þeim tíma.“ Þessi staðhæfing er röng. Tippurinn var mældur 13. ágúst. Hugsanlegt er, að það taki meira en einn dag að mæla, en varla meira en tvo. Vitnið Hilmar Viktorsson bar, að stefnandi hefði ávallt séð um mælingar og magntölur, sem gefnar voru upp við Kópavogskaupstað, og var því ekki mótmælt sérstaklega af hálfu stefnanda. Hvernig sem því var háttað, hljóta báðir aðilar að hafa vitað, þegar þeir gerðu samkomulagið 19. júní 1991, að ekki hafði endanlega verið gert upp við Kópavogskaupstað vegna verka Vélaleigunnar á tippnum í Leirdal frá 6. desember 1989. Eðlilegt hefði verið, að til þess uppgjors hefði með einhverjum hætti verið tekið tillit í samkomulaginu. Hið sama hefði e. t. v. að einhverju leyti getað átt við um fjárhæðir, sem taldar eru í bréfi Hilmars Viktorssonar viðskiptafræðings

til lögmanns stefndu frá 10. apríl 1993, en þeim var mótmælt af hálfu stefnanda, og þær eru ekki gögnum studdar.

Með vísan til framanritaðs þykir rétt að verða við kröfu stefnanda, þó þannig, að tekin verði til greina varakrafa stefndu um lækkun stefnukröfunnar. Þykir eftir atvikum hæfilegt að lækka höfuðstól stefnukröfu um 200.000 kr. Vaxtakrafa stefnanda verður tekin til greina. Hefur henni út af fyrir sig ekki verið mótmælt af hálfu stefndu. Var það sammæli lögmannna aðila, að vaxtakrafan væri stefndu ekki óhagstæðari en verið hefði, ef ákvæði skuldabréfsins hefðu verið slík sem vitnið Hilmar Viktorsson bar, að rætt hefði verið um. Verður ekki séð, að stefnandi hefði mátt gera kröfu sína öðruvísi úr garði.

Dæma ber stefndu til að greiða stefnanda málskostnað, sbr. 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991. Þykir hann hæfilega ákveðinn 94.160 kr., þar af 90.000 kr. í málflutningsþóknun lögmanns stefnanda auk virðisaukaskatts af þeirri upphæð. Dráttarvextir af málskostnaði verða dæmdir að kröfu stefnanda.

Finnur Torfi Hjörleifsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefnda, Hrefna Vígundsdóttir, greiði stefnanda, Unnsteini Jóhannssyni, 600.000,00 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum frá 15. júlí 1991 til greiðsludags. Dráttarvexti skal leggja við höfuðstól hinnar dæmdu fjárhæðar, í fyrsta sinn 15. júlí 1992, en síðan árlega á þeim degi.

Stefnda greiði stefnanda 94.160 kr. í málskostnað auk virðisaukaskatts af 90.000 krónum. Beri málskostnaðarfjárhæðin dráttarvexti samkv. III. kafla vaxtalaga frá 15. degi eftir uppsögu dóms þessa til greiðsludags. Leggja skal dráttarvextina við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 12 mánuðum eftir upphafsdag þeirra.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.